

DOLOROSA

Írta GERLEI JÓZSEF

Csöngettek. Balázs kiment, ajtót nyitott. A postás volt.

— Másodszor csöngetek — mondta, visszeres lábát váltogatva. — Már azt hittem... Egy kis pénz.

Balázs előtte ment a hosszú előszobán keresztül.

— Tessék, ez a szobám. — Kinyitott a postás előtt egy üveges ajtót. — Majd máskor is ide tessék.

— Igen, kérem, ha megengedi — emelte sapkájához ujját a postás, s bakan-csára pislogott. — Egy kis sarat is hoztam. November elején ilyen idő!

Kinn a sápadt, csaloéka fényben kásásan olvadt az első idei hó.

— Csak egy kis hólé — nyugtatta meg Balázs, s gyorsan aláírta az utalványt.

— Karakó úr, ha nem veszi tolakodásnak, pap? — topogott a postás.

— Más postám nincs? — kérdezte Balázs. — Miért kérdi?

— Mert se bajusza, se szakálla... Szóval olyan papos képe van... De igen, tessék, egy húsvéti lap.

Balázs nevetett.

— Szóval meglátszik rajtunk, hogy... dominus-vobiscum? Húsvéti lap ilyenkor?

A postás már kifelé ment.

— Aztán a címzésből is láttam.

— Az írás pedig nem hazudik — fogta tréfára Balázs a dolgot. — Ezzel kellett volna kezdenie.

— Hát akkor dicsértessék!

Mikor Balázs visszament, a lap ott hevert az asztal sarkán. Húsvéti lap novemberben? Húsvéti lap volt valóban — sáros, öreg, megviselt, szélei töredezettek. — Micsoda goromba tréfa!

Valami azt súgta, ne nyúljon hozzá, ne fordítsa meg — úgyszólván valami ostobaság lesz ráírva. Egyszerre távoli volt, mégis ismerős. A tucatlapok közé tartozott, de az óriás pirostojás mellett egy bárány állt, a pelyhes barkaág pedig mintha a bárány győzelmi zászlója lett volna.

Balázs megbabonázottan nézte. Hirtelen utánanyúlt, s már tudta, hogy ezt a kártyát — igen, ő küldte húsvétra az anyjának.

— Ez nem igaz — hüledezett. — Hol kallódott eddig?

Anyját a nyáron temette el. Évek óta tervezte, hogy felköltözik hozzá, s utolsó éveiben mellette marad. De csak szeptemberben költözhetett ide a nénihez — abba a szobába, amelyben anyja hat éven át feküdt ágyhoz szegezve.

Az idő összevissza futkosott vele. Hirtelenében azt sem tudta, mikor adta fel a lapot — talán későn érkezett, s visszaküldték a feladónak. De nem — feladó nincs is rajta, s régi címe sem ez. Hol rejtőzött ez a lap hónapokon át, hol bújt meg az alatt, míg anyja meghalt, s három hónap után ő ide költözött?

— Irtózatos.

Már csak az volt hátra, hogy megfordítsa, s lássa tulajdon írását. De habozott. Kísértetiesen hatott rá, hogy neki kell elolvasnia azokat a sorokat, amiket anyja már nem tud elolvasni. Viszolygás fogta el — mintha ő maga üzenne magának egy másik világból, még akkor is, ha ez csak a múlt világa. Vagy inkább... Talán anyja üzen neki, az ő darabos, nehéz betűit kölcsönözve, mivel onnan túlról már nem tud írni?...

Balázs erőt vett magán. A lapon ez állt:

„Boldog feltámadást! — B.”

Arca égett. Ez a kurtára fogott üdvözet, ez a meg nem érkezett sértés — az ő arcán csaltant. Jó, hogy anyja nem kapta meg. Két szó, egymás mellé helyezve, utána egy nagybetű és egy pont. Az idő pénz, legyünk rövidek, az érzelmek nem fontosak.

De anyja nem tudhatta, hogy a lapon csak ez áll — neki utolsó húsvétjából mostmár örökre hiányozni fog fia üdvözléte. Neki ez a kártya is rész — elveszít-hetetlen rész — marad a halálból, a végső kifosztottságból.

Van valaki, akit jobban kifosztott a halál?...

— Hat év ágyban, szélütötten...

Balázs a falnak dőlt, keze a festést morzsolta. Az ágyat nézte, amelyben

anya feküdt. Szemben a falon a nagy fekete családi kereszt, rajta a Test, ki-terjesztett karjával mérhetetlen súlyokat egyensúlyozva — egy családét, amelyben az apa sosem nézett a keresztre, csak akkor ha nagyon mondták neki.

— Apám — mondta neki Balázs az érettségi után. — Pap leszek. Mit szól hozzá?

— Menj! Te tudod.

S a gyerekek?... Balázs a két hűgára gondolt, akik úgy sétáltak el a kereszt alatt, akár egy idejét múlt útjelző mellett. Mindegyikük gyerektelen volt s el-vált. Erkölcsei erőfeszítésük abból állt, hogy egyszerre csak egy férfival éltek.

— Ha Balázs ezt tudná! — mondta az anyjuk. — Ó, Istenem...

S a lányok vihorászva, akár egy ósdi leckét, megismételték:

— Ha Balázs ezt tudná!

— Akkor ő miért mondott le mindenről, miért?... Ha ti így éltek, ha nek-tek semmi sem szent.

— Ugyan, mama, hol élsz! Nem vonulhatunk zárdába. Különben is felosz-latták az apácákat... Ma ez van, ebben kell élnünk.

— Ha csak ez volna!... — sírt fel az ágy.

Balázs lesütötte a szemét.

— Mama, mama...

Szégyen fogta el, mert arra gondolt, hogy nem tudja átélni a fájdalomnak, ke-serűségnek és megaláztatásnak azt a keverékét, ami anyja szeméből erre a fára tapadt. Reggelenként ebben az ágyban ébredve, álmosan és mégis könnyedén, el-viselhetetlenül könnyebben, mint illett volna — szemben találta magát egy kőne-héz éjszakával, mely anyja számára nappal is folytatódott. El kellett hessentenie, le kellett győznie, hogy fel tudjon kelni... Belenyomnia a szórakozottság, a fe-ledés vizébe, amely sűrű és iszapos, mint annak a folyónak a vize, amelyet álmában látott azon az éjszakán...

Gyanútlan és közönyös éjszaka volt, akár a többi. Este tízkor a mentőautó sívítása. Tizenegykor sürgős műtét. Előtte tanácstalan tanácskozás, részvétlen részvét — ismeretlen arcok fala, melyet anyja nem tört át semmiféle igénnyel.

— Különös — mondta magában Balázs. — Sem papot nem kért, sem kene-tet.

Istenbe ágyazott hat év — az egész élet után minden más mellékessé vált?... Három hete Balázs áldoztatta meg utójára... Vagy az utolsó évek ijesztő igény-telensége hatalmasodott el rajta?...

Részvétlen ment el, testén a hiábavalóság sebével, mely már olyan volt, mint-ha a halál után nyitották volna.

Mégis — melyik volt az az óra?

Mert míg Balázs álmában magasan, sötétben és lassúdadon folyt a víz a pad-ló deszkája alatt, kétszázötven kilométerre tőle anyját visszavitték, s letették — nem a kórteremben, mert üres ágy nem volt, hanem a folyosóra, a kőre helyezett matracokra.

Be kellene rohannia a kórházba, de tüstént! — orvostól orvosig kilincselnie, ápolónőket faggatnia, hogy megtudja, melyik órában halt meg. Akkor az egyik nővér éjjel egy órát mondott, a másik hajnali háromra emlékezett. És ha egyik sem? — ha kettőkor történt, vagy fél négykor?...

Hogyan elégedhetett meg ilyen pontatlan adatokkal?...

Egyetlen kép maradt meg Balázsban, az sem igazi emlék, csak sápadt értesü-lés, melyre képzelete rajzolta rá a matracokat: anyja a folyosón fekszik, keze a kőre ér.

— Így kellett végeznie, mert így akarta... De miért?

Szétnyílt az idő, mely a gyermekkor előtt olyigen engedelmes. Balázs látta magát anyja vállához bújva: ég a lámpa, anyja olvas egy könyvből, s elfogja szavát a könny ezeknél a szavaknál: „Domonkos a földön akart meghalni, test-vérei lábánál...”

Mint egy kinagyított kép, úgy függ ez a jelenet a lelke falán. Ki akarta így?... S harmincöt év után ott függ mellette a másik is: anyja a földön, a folyosó mat-racán. Mintha figyelmeztetni akarná a vágyak otthonára, amely nem üres re-ménykedés csupán. A vágyakra, amelyek erős falakat raknak a jövőben.

— Mama, kedves mama...

Mi más volt a matrac, mint anyja titkos vágya — a remény tenyerére he-lyezett kérés, melyet Isten nem tudott megtagadni!... S milyen makacsul tudta kérni, milyen szótlanul!... Szent Domonkos pokrócra tetette magát, le a földre,

hogy testvérei lábánál haljon meg. Anyja kérése azonban erősebb volt a szónál: Isten maga mozdult meg tőle, vele a kórház rendje, orvosok és ápolók, a betegek tömegei, hogy elfoglaljanak minden szabad ágyat, hogy végül csak az a pár matrac maradjon a folyosón.

Balázs önfelédten elmosolyodott.

— Hát igen!... Konok kis asszony volt, engesztelhetetlen a jóban... És mekkora pofont tudott adni, mikor egyszer legénykedve elkanyarítottam az Isten nevéért!...

S utolsó, ríkató igénytelenségében is mennyi igényesség volt, milyen szelíd erőszak! De legalább tudta, mire fordítsa. Annyi kudarc után a matracra érve — célhoz ért.

Balázs ettől csaknem felvidult.

Az ágyra feküdt. Így nem is volt olyan félelmetes. Testét, idegeit a térnek arra a pontjára szegezve, ahol anyja feküdt, újra átélte a puszta vegetációig lelassult élet kínját, szemben a feszülettel, amely szinte rázuhant, a szeretet és áldozat viharos, örvénylő kölcsönösségében.

Pár szó, mikor havonta megérkezett hozzá:

— Hogy vagy fiam?... Jó pap vagy?... Értük is? — És egy kis mozdulat a családi fénykép felé, a szemhéjak lassú rebbenése. — Mutatok valamit. — Az elgömbült ujjak vak matatása a fal mentén, az újságok, levelek és fényképek között, míg rátalál egy tábori lapra, vagy egy papírszeletre, amelyen, azt hitte, van valami, de nincsen semmi.

— Itt vagyok, anyukám!...

S eltátott szája a hatalmas kanál előtt, hangos kortyai a vízből, majd a rekedt kis nevetés:

— Ugye, milyen zajos lett a nyeldekklöm!... Pedig kiskorotokban rátok szóltam, ha hangosan ettetek.

Lisztos kis arca, a fokok helyével. Elpuhult körmei, melyekre azelőtt annyira kényes volt, s ha valamelyik beszakadt, Balázst hívta:

— Gyere, fiam, vágd le! Idegesít...

Szeme az ablak párkányába akadva; sosem tudja meg már, ki jár lenn az utcán. S fákat sem lát többé, mert a fák nem nőnek fel a harmadik emeletig. Csak a fal marad — csak a kereszt, rajta a Test görcsösen a szögekbe kapaszkodva.

— Fiam, mikor misézél?... Megyed hétkor?... — S egy kis tekintet a feszület felé: — Mindennap ott vagyok...

S a vége?... A zsolozsmáskönyv lapjai már külön-külön adták magukat a kezébe, s ha szétetek, álló nap kellett illesztgetni őket egymáshoz.

— Kitar, még meghalok... Odaát már könyv nélkül végzem.

Örökös ima, melyet mintha Isten háta mögé hajigált volna, feneketlen bizonytalanságba, itt lenn pedig a meg nem értés szikláira. Azóta már tudja, mikor jön el az ideje annak, hogy a sziklák megrepednek...

Balázs fölneszelt. A postás állt előtte.

— Bocsánat... Pihenés?... Itt felejtettem a ceruzámat.

Balázs talpra ugrott; fejét megrázta, mint valami kábulat után.

— Pihenés?... Igen, néha rendetlenkedik a szívem... Ki engedte be? Ja, persze, a néném.

A postás elvette az asztalról a ceruzát, s egy kissé fontoskodva nézett rá.

— Már ha itt vagyok — kezdte körülményesen —, azt is megmondom, hogy hiszem az Istent, de... Ugye, nem sértem meg, föl nem foghatom, hogyan támad majd föl az ember...

— Én sem — mondta Balázs.

— Maga sem? — képedt el a postás. — Hát ez aztán...

Balázs a torkát köszöriülte.

— „Jézus Krisztust várjuk...” Ismeri ezeket a szavakat? — kérdezte, de nem várta meg a választ. — „Ő majd átalakítja a mi megalázott testünket, és fényes testéhez hasonlóvá teszi.” Ezt mondhatom...

S anyja testére gondolt — az egészen megalázottra, amely elfogyott valaki kezében. S a maga testére — kicsinyes igényeivel, követelőzéseivel... Apja csontjaira, amelyek az exhumáláskor úgy gurultak a vékony faládjában ide-oda, mint otromba golyók és játékszerek... És hűgaira, akiket ezeket a csontokat még fiatal asszonyi hús takarja — a legdrágább, amit a nő adhat a férfinak, s a legolcsóbb, amibe csak csomagolhatta Isten azt a bizonyos örök nőit...

— Akkor rendben. — A postás elindult, mintha váratlanul meggondolta volna magát. — Sok még a dolgom.

Balázs a nyomában lépdelt:

— Tudja, ha az ember megtalálja a mindenségnek azt a pontját, azt az egyetlen egyet, amire rászégezheti magát... már nem olyan nehéz...

— Hát hogyné, kérem!... De ez még nem az, amit...

— De hiszen arról beszélek... A feltámadásról, szóval... Mert az élet nem arra való, hogy csak éljük...

— Hát mi a csudára? — hökkölt vissza a postás. — Csakis arra.

— Hogy feláldozzuk... — Balázs csaknem szószéken érezte magát, vagy legálábbis egy dobogón. Gyorsan lelépett róla, majd a küszöbről is, s ujjával megérintette a postás karját. — „Ha a mag el nem rothad...” Érti már?... A hogyan nem tudjuk, csak a változást látjuk, az új életet... De látom, fárasztom.

— Á, dehogy! — Nevetett készségesen a postás. — Órákig el lehetne ezekről a mifélékről... Na, Isten áldja!

Balázs visszament a szobába.

A túlsó háztetőn elolvadt a hó, a pala nedvesen csillogott. Az asztalon ott feküdt a húsvéti lap: „Boldog feltámadást!” Magának sem merete bevallani, hogy évek óta viaskodott valamivel. De az erő nem azonos az éréssel. Most ez is megadatott. A gyümölcs beérett — várta, hogy leszakítsák.

— Mama — mondta, akár egy megszólítást és egy választ. — Édesanyám...

Végére is — ilyen üzenettel nem mindig jár a posta. Ilyen ajándékban nincs mindenkinek része.

Újra az ágyra feküdt, kezét a feje alá tette, s hosszan bámulta a mennyezetet, mintha át akarna rajta látni.

— Igen... Romlandó testet vetnek el... Romolhatatlan támad föl...

De ki hiszi el ezt?... Volt-e romlandóbb anyja testénél?... A ravatalhoz egy órával előbb érkezett — egyedül akart lenni vele. Volt még egy-két megbeszélni-valójuk. Lehajtotta a szemfedőt, aztán hosszan, szótlánul nézték egymást — anyja félig csukott szemhéja alól, ő pedig a szemüvege mögül. Rostjaiban is érezte, hogy a sejtek már elmozdultak, csak a fagyasztás parancsolta vissza őket. Aztán már az sem — kinn perzselt a júniusi nap. Lehajolt, meg akarta csókolni anyja kezét, de szája a tizenöt tizedes rendi olvasó szeméit érintette.

— Ezt a nagy rózsafüzért tegyék majd a koporsómba. — Balázs, amióta az esztét tudta, fülében hordta ezt a kérést, s a figyelmeztetést is: — De aztán el ne felejtésék!

Balázst szelíd ujjongás fogta el. Úgy feküdt az ágyon, ahogy anyja szokott, fejét egy kicsit a fény felé fordítva.

— Mama — mondta. — Árucl el, hogyan csináltad?... Mármint a húsvéti lapot... Meg általában mindent.

De az ágy hallgatott. S a feszület is a falon.

P a s z t e l l

*Pőrére foszló őszi fák
Avarját a vihar kavarja,
Ezt is megéltem, e csodát;*

*Zörgő jajon haladok át,
Szavam hervad, lehull a zajba,
Magányom egyre mostohább;*

*Nem haladhatok most tovább,
Fohászom sóhajomba halna,
Elnyomnák dörgő orgonák;*

*Csókák szállnak a holdon át,
Szénfeketén, fel-felsikoltva,
Vágyam egy tavon vonszol át;*

*Ott túlhan illan életem,
Mintha nem is volna kioltva,
Elúzióni réteken.*

ENDRE KÁROLY